

ПРАВИЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА ВСЕКИ ОТ НАС МОЖЕ ДА БЪДЕ ЖИВОТОСПАСЯВАЩО !

ПОВЕДЕНИЕ И ДЕЙСТВИЯ ПРИ ЗЕМЕТРЕСЕНИЯ

ЗЕМЕТРЕСЕНИЕТО е природно бедствие, което не може да бъде предсказано. Неговата продължителност не е голяма, но последствията са тежки. На територията на нашата страна най-опасните сеизмични зони, с възможен максимален магнитуд 7.0, са Кресненската, Пловдивската, Софийската, Горнооряховската и Шабленската. Земетресенията са природни бедствия, които не могат да бъдат предотвратени. За недопускането на човешки жертви и тежки материални загуби, държавните органи предприемат мерки, свързани с антисеизмичното строителство, спазване на строителните норми, създаване на готовност за адекватно реагиране и за ликвидиране на последиците. Не трябва обаче да забравяме, че правилното поведение на всеки от нас може да бъде животоспасяващо.

КАКВО ТРЯБВА ДА ПРАВИМ ПРИ ЗЕМЕТРЕСЕНИЕ?

При сеизмично спокоен период:

- Вкъщи трябва да имате, поставени на удобно място фенерче, транзистор, чантичка за документи и особено ценни вещи, аптечка с необходимите ви лекарства, свирка, по една топла дреха за всеки, резерв от храна и вода.

- Закрепете здраво мебелите вкъщи и не поставяйте тежки, лесно падащи предмети на високи места.

- Съхранявайте пожароопасните вещества и отрови в плътно затворени съдове.

- Оставете свободен входа на жилището и не го задръствайте с предмети.

- Помислете и определете в жилището си най-безопасното място. Имайте предвид, че при земетресение най-опасни са балконите, външните стени, стълбищата и асансьорите.

- Подгответе план за поведението на всеки член от вашето семейство.

ПРИ УСЕЩАНЕ НА ПЪРВИЯ ТРУС

- Не трябва да напускаме жилището, училището и изобщо сградата, в която се намираме, освен ако бихме могли да излезем на открито за около 10

секунди.

- Заемете най-безопасното място в сградата - под рамката на вратата, близо до вътрешна стена, колона, под стабилна маса или легло.
- След първите вибрации люлеенето ще се засилва, запазете самообладание и не хуквайте към асансьорите и стълбите.
- Ако сте на улицата застанете далеч от сгради и далекопроводи.
- Ако труса Ви завари зад волана, спрете на открито, безопасно място и изчакайте.
- В обществения транспорт е по-добре да изчакате края на труса в превозното средство.

СЛЕД ПРЕМИНАВАНЕТО НА ПЪРВИЯ ТРУС

- Изключете електричеството, газта и водата.
- Вземете подготвения багаж и бързо напуснете сградата.
- Слезте по стълбите, не ползвайте асансьор.
- Осигурете предимство за майките с деца и за възрастните хора.
- След като излезете от сградата, отдалечете се на открито място, най-малко на разстояние равно на височината на най-близката постройка.
- Не заставайте под далекопроводи, електрически, трамвайни и тролейбусни мрежи.
- Окажете първа помощ, ако около вас има пострадали.
- Обозначете местата, на които има затрупани хора. Помогнете ако това е възможно.
- Следете информацията, които ще се излъчват по Българското национално радио и по местните радиостанции. Изпълнявайте инструкциите на Гражданска защита и спазвайте обществения ред.

СЛЕД ЗЕМЕТРЕСЕНИЕТО

- Изчакайте излъчването на информация за затихване на земните трусове и отминалата опасност.
- Можете да влезете в жилището си само след основен оглед на сградата и проверка, направена от компетентните органи.
- Не претоварвайте телефонните линии с ненужни телефонни разговори, кратко съобщете на близките си, че сте живи и здрави.
- Спазвайте висока лична хигиена и не пийте вода от непроверени източници. След земетресение има опасност от възникване на епидемии.
- По време на бедствия нараства престъпността, бъдете внимателни, пазете имуществото си и сигнализирайте при констатиране на нередности.

ПОВЕДЕНИЕ И ДЕЙСТВИЯ ПРИ НАВОДНЕНИЯ

НАВОДНЕНИЕТО е природно бедствие, което в известна степен се поддава на прогнозиране.

Органите на Държавна агенция за метрологичен и технически надзор, Пожарна безопасност и защита на населението (ПБЗН), Община Смядово и други ведомства, съгласно Закона за водите, водят на отчет, наблюдават и предприемат мерки за обезопасяването на потенциално опасните водоеми и речните корита на територията на Община Смядово.

Ето защо при опасност от наводнение трябва да знаете, че ще бъдете известени.

Следете съобщенията по радиото, телевизията, местните радиовъзли и изпълнявайте конкретните указания, съобразно създадената ситуация.

Какво трябва да знаем предварително ?

* Ако вашето жилище, селскостопанска сграда или друг имот се намират в непосредствена близост до река и попадат в заливната ѝ зона, поддържайте връзка с Кмета на населеното място в което живеете, особено в периоди на проливни и продължителни дъждове във водосбора на реката.

* В незащитените заливни зони на реките не се строят жилищни и селскостопански сгради. Не изхвърляйте строителни и битови отпадъци в коритата на реките, това намалява проводимостта на речното корито.

* Ако живеете близо до река и забележите, че коритото и пространствата под мостовете не са почистени от отпадъци, строителни материали, дървета и други, ако има постройки в заливните зони, сигнализирайте в кметството.

* Не преграждайте речните течения с цел водоземане за поливане или къпане на животни. Това е забранено от Закона за водите. Прегражденията многократно увеличават разрушителната сила на водата при наводнения.

Как да действваме при реална опасност от наводнение?

* При необходимост от евакуация, ще бъдете уведомени. Подгответе личен багаж с най-необходимите документи, лични вещи и продукти.

* Изключете газта и електричеството.

* При невъзможност за напускане на сградата, ако нивото на водата продължава да расте, заемете най-горните етажи или покрива. Ако имате мобилна връзка, известете близките си или на **ТЕЛЕФОН 112** за местонахождението си.

* Ако се намирате близо до корито на пълноводна река или дере, необходимо е незабавно да се отдалечите от тях и да се придвижите към най-

близкото възвишение.

* При поройни дъждове не заставайте под мостове, подлези, надлези и други съоръжения, високата вода може да ви отнесе.

* При пътуване е препоръчително водачът на МПС да спре и изчака спирането на пороя. Незначително понижение на нивото на пътя може да предизвика голяма разлика в дълбочината на водата.

* Не правете опити за пресичане на разливи и потоци, освен ако сте сигурни, че водата е по-ниска от осите на колата или от коленете ви. Пресичайте само при спокойна вода.

* Бързотечащи разливи и потоци се пресичат само ако имате помощно въже за преминаване и обезопасително въже за тялото.

* Ако сте на път и констатирате опасност от наводнение, обадете се на **ТЕЛЕФОН 112**. При липса на такава възможност, предупредете в кметството на най-близкото населено място или преминаващи хора.

* При невъзможност за евакуиране на животните, отворете вратите на помещенията, където са затворени.

* Спазвайте указанията и реда установен от органите на МВР и ПБЗН

СВЛАЧИЩА

СВЛАЧИЩЕТО е природно явление, при което се нарушава устойчивостта на огромни количества земни маси и се създават предпоставки за предвижването им. Свладищните процеси нямат внезапен характер и са достъпни за интервенция. Във времето те имат периоди на затихване и усилване. След активизирането на земните маси може да се стигне до възникване на бедствена ситуация. На територията на нашата страна свладищата са около 1000 и са засегнали над 200 000 декара. Причините за тяхното възникване са свързани със силно пресечения релеф и други специфични геоложки дадености в определени райони. От първостепенно значение за предотвратяване на тежки материални загуби от активизирането на свладищата са превантивните мерки, които специализираните структури предприемат. Но всеки от нас е необходимо да знае как да предпази себе си и имуществото си.

ЗАПОМНЕТЕ!

Свладищата са опасни. Ако е констатирано активизиране на земните маси, не оставайте и не преминавайте през свладищни райони. Спазвайте предписанията на специализираните органи.

КАКВО ТРЯБВА ЗА ЗНАЕМ, АКО ЖИВЕЕМ В РАЙОН НА СВЛАЧИЩА?

ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ, ВЪЗПРЕПЯТСТВАЩИ АКТИВИЗИРАНЕТО НА СВЛАЧИЩА:

- Необходимо е да познавате геоложките особености и нивото на подпочвените води на терена, в който възнамерявате да строите. Строителство трябва да се извършва само по законов ред при спазване на всички норми за изпълнение на строително монтажните работи /СМР/.

- Не трябва да се допуска висока плътност на застрояване без изградена инфраструктура - водопровод, канализационна система, дренажна система.

- Осигурете надеждно отвеждане на дъждовните повърхностни води чрез откосиране, канавки, водостоци.

АВАРИЙНИ МЕРКИ ПРИ АКТИВИЗИРАНЕ НА СВЛАЧИЩА:

Аварийните мерки са неотложни и се провеждат във възможно най-кратки срокове след възникването на опасността. Предприемат се от специализираните органи, но всеки от нас трябва да ги спазва:

- Опасните участъци се означават и сигнализират. Преустановява се движението на моторни превозни средства в близост до активизираните свлачища. Осигурява се надеждна охрана .

- Необходимо е да се изключи електрозахранването и водоснабдителната мрежа в района.

- Спешно се отстранява причинителя за възникването на свлачищния процес.

- Изготвя се оценка за състоянието на сградния фонд и инженерната инфраструктура в района по отношение застрашен живот на обитателите и при необходимост се организира извеждането на населението от застрашената територия.

- Организира се непрекъснато наблюдение на активирания свлачищен масив.

СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ СЛУЖБИ ИЗГОТВЯТ ПРЕДПИСАНИЯ И ОРГАНИЗИРАТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО ИМ:

- Отвеждане на повърхностни и други скатни води от тялото на свлачищния масив;

- Изпълнение на вертикална планировка, оформяне на скатове, откоси и др.

- Изпълнение на някои видове неотложни укрепителни работи - изграждане на подпорни стени, заскаляване на участъци

- Организиране изместването на силови и съобщителни кабели в района.

- Организиране изнасянето на имуществени ценности от района и забраната за пребиваване на хора в него.

- Изграждане на дренажни системи с цел понижаване нивото на подпочвените води

- Когато процесите имат срутищен характер се предизвиква частично срутване - контролирано по време, обем и местоположение, с цел предотвратяване на внезапното им активизиране и на нещастните случаи.

ПОВЕДЕНИЕ И ДЕЙСТВИЯ ПРИ ГРЪМОТЕВИЧНИ БУРИ

Всяка година в края на лятото се разразяват гръмотевични бури с мълни и градушки, които причиняват значителни материални щети, а понякога и човешки жертви. Въпреки, че в днешно време има начини за защита от това природно явление, за хората, които работят на открито има риск.

КАКВО ДА ПРАВИМ, КОГАТО НИ НАСТИГНЕ БУРЯ?

- Ако се намирате сред природата по време на гръмотевична буря, постарайте се да застанете далеч от високи дървета и самотно стърчащи канари. При наличие на сух предмет, седнете върху него.

- Ако сте на открито, не лягайте и не докосвайте земята с ръце. Клекнете, като плътно прилепите нозе. Наведете главата си надолу и притиснете колене до гърдите си. Със скръстени ръце обхванете глезените на краката. Дръжте се на разстояние от съседа си.

- Ако сте на колело, слезте от него. Не се хващайте и не дръжте метални предмети, те привличат гръмотевиците. Отдалечете се от електропроводите за високо напрежение. Стойте настрана от метални конструкции, огради, парапети и други метални заграждения.

- Подходящи места за подслоняване са дълбоките пещери. Застанете най-малко на 3 метра навътре от входа и се старайте да има поне метър свободно пространство от двете ви страни. Не се подслонявайте близо или под надвиснали скални маси.

- Ако бурята ви изненада в река, езеро или басейн незабавно излезте от водата и се отдалечете. В случай че сте с лодка или сърф в морето бързо тръгнете към брега.

- Когато се намирате в къща или на работното място, трябва да изключите от мрежата телевизора, кабела от външната антена, компютъра и останалите електрически уреди. Затворете вратите и прозорците. Стойте далеч от чешми, балконски врати, прозорци.

- По време на пътуване с кола приберете антената на колата. Ако падне

гръм по време на движение, проверете гумите на колата, ако са обгорели, могат да се спукат.

- Незабавно легнете на земята, ако почувствате изтръпване на части от тялото в резултат на ел. напрежение.

- За защита от пряко попадане на мълнии се изграждат мълниеприемници и мълниеотводи. Мълниезащитната инсталация на всяка сграда трябва да бъде периодично проверявана.

- При градушка потърсете незабавно подслон, големите ледени късове могат да ви причинят травми и наранявания.

ПОВЕДЕНИЕ И ДЕЙСТВИЯ ПРИ СМЕРЧ И СИЛНИ ВЕТРОВЕ

СМЕРЧЪТ е не толкова често, но е познато природно явление за някои райони на страната. Това е атмосферен вихър, който се движи с огромна скорост. Възниква в буреносни облаци, близо до земната повърхност, долната му част наподобява обърната фуния. Води до разрушения, възможни са човешки жертви. Силните ветрове са често явление за територията на страната, в някои случаи при особено голяма скорост на въздушните маси, представлява опасност за хората и може да нанесе материални щети.

НЕОБХОДИМО Е ДА ПРЕДПРИЕМЕМ СЛЕДНИТЕ МЕРКИ :

- Спазване на строителните норми за постигане по-голяма устойчивост на сградите.

- При възникване на смерч или необичайно силен вятър следете метеорологичните бюлетини, предавани по радиото и телевизията. Както при всяко природно бедствие, ако сте вкъщи, изключете тока, водата и газа.

- Не оставайте на открито. Има опасност от падащи отломки от сградите и други предмети. Влезте вкъщи и затворете плътно вратите и прозорците. Смерчът засяга най-често покривните конструкции и горните етажи. Преценете и ако е необходимо използвайте за убежище мазето на сградата.

- Ако сте далеч от дома си, влезте в обществена сграда, подлез, потърсете сигурен подслон.

- Ако ви завари на път, спрете автомобила на открито място, далеч от електропроводи, дървета и от надвиснали скални маси. Потърсете подслон.

- Ако сте на полето или в планината заемете ниски места и оврази до отминаване на опасността

СНЕЖНИ ВИЕЛИЦИ И ЛАВИНИ

I. СНЕЖНИ ВИЕЛИЦИ

СНЕЖНИТЕ ВИЕЛИЦИ и заледявания са често явление за нашата страна. Характерни са за декември, януари и февруари, но могат да се проявят и през останалите зимни месеци. Снежните бури и заледявания довеждат до разрушаване на въздушните комуникации, блокиране на пътищата и е възможно да поставят в рискована ситуация живота на много хора.

ТРЯБВА ДА СЕ ИМАТ ПРЕДВИД СЛЕДНИТЕ МЕРКИ ЗА ЗАЩИТА:

- Необходимо е да се следи метеорологичния бюлетин, предаван по радиото и телевизията и ако не е крайно наложително, отложете пътуването, част от пътищата ще се окажат затворени поради навявания.

- Ако непременно трябва да тръгнете, за предпочитане е да пътувате с влак. Облечете топли дрехи и подходящи обувки и сложете вода и няколко сандвича в чантата си.

- Ако все пак решите да тръгнете с автомобил, проверете дали имате достатъчно гориво, въже, лопатка, фенерче и бравичка. Гумите трябва да са напомпани по норма, поставете вериги.

- Изберете първокласните пътища, макар и да пътувате повече километри, те се разчистват от навяванията с предимство. Карайте бавно и внимавайте, когато минавате покрай сгради, електропроводи и дървета.

- Спазвайте временната маркировка, поставена от контролните органи и пътните служби.

- Ако по пътя се натъкнете на затрупани автомобили, маркирайте мястото и съобщете на **ТЕЛЕФОН 112**.

- В случай че сте затънали в навявания от сняг, избягвайте работата на двигателя на празен ход поради опасност от отравяне, гасете го периодически. Завържете дреха с ярък цвят на антената, за да бъдете забелязани.

- Окажете помощ на изпадналите в беда. Измръзналите части на тялото се разтриват със спирт и леко се масажират. Не разтривайте със сняг -тялото допълнително се охлажда и може да се нарани кожата. При измръзване от I-ва, II-ра III-та и IV-та степен се налага транспортиране на пострадалите до болнично заведение.

- Не спирайте да почивате на открито, освен в населени места и крайпътни мотели. Ако обстановката се усложнява, преустановете пътуването като спрете в най-близкото населено място.

- Когато трябва да се отиде от едно на друго място пеша, екипирайте се

с подходящи обувки и топли дрехи. Избягвайте да се движите поединично, движете се далеч от сгради, електропроводи, стълбове и дървета, вземете мерки против измръзване на краищата.

- Носете лекарства и термос с чай или други топли и подсладени напитки.

- В населените места се обърнете към административните власти., МВР или Пътните служби.

II. ЛАВИНИ

Лавините са най-сериозните опасности във високопланинските райони. Те възникват най-често по склоновете със специфичен наклон и неравна повърхност. Напомнят на гигантски водопад, а скоростта на снежните маси може да надхвърли 300 км. в час. Лавинната снежна вълна е в състояние да помете всичко по пътя си.

В ПЛАНИНАТА Е ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ДА СЕ СПАЗВАТ НЯКОИ ОСНОВНИ ИЗИСКВАНИЯ:

- Преди тръгване на излет в планината трябва да се събере информация за състоянието на снежната покривка и особено за вятъра. Запознаването с метеорологичната обстановка и с прогнозите е задължително условие. Ако има вероятност за лавинна опасност, отложете излета.

- При мъгла има по-голяма вероятност за попадане в лавина, дори на места, където при ясно време това може да се избегне.

- Тръгнете на поход с опитен водач-планинар. Водачът на групата трябва да съобщи точния маршрут на близки, хижари и на Планинската спасителна служба.

- Излизането в планината сам е равно на самоубийство. Дори най-малкото нещастие може да причини смърт. Не проявявайте излишна смелост. Поведението на групата трябва да е подчинено на правилата за сигурност.

- Спазвайте указанията на водача на групата и наложената от него дисциплина. Той преценява условията и взема решения, които са задължителни за всички.

- Ако има съмнение, че сте попаднали в лавинообразен район, променете маршрута или своевременно се върнете на изходния пункт.

- Всеки член на групата подбира дрехи, обувки, лавинен шнур, ски и щеки, които могат да се използват при възникване на лавина.

- Задължително е да се носят допълнително дрехи, които могат да помогнат при евентуално измокряне или преохлаждане на тялото.

ПОЖАРИ

I. ГОРСКИ ПОЖАРИ

През последните години горските пожари нанесоха огромни материални щети и се превърнаха в сериозно бедствие за нашата страна. Пожарът, възникнал в гора, можем да установим по наличието на пламъци, дим, падащи сажди, по необичайната миризма, както и по поведението на животните. Гасенето на горските пожари се организира и провежда със силите на ПБЗН, държавните горски стопанства, военни поделения и доброволни формирования от общините.

ДЕЙСТВИЯТА НИ ПРИ ГОРСКИ ПОЖАР ТРЯБВА ДА СА СЛЕДНИТЕ:

- Определете посоката на вятъра и напуснете района, който ще попадне в обсега на пожара.

- Съобщете за пожара на **ТЕЛЕФОН 112** , в най-близкото населено място или горски дом.

- Ако сте блокирани от огъня, потърсете естествени препятствия - просеки, пътища, поляни, сечища или други голи места. Използвайте водата, ако има наблизо река - намокрете дрехите и тялото си или се потопете в нея.

- Откритите части на тялото се покриват; пред устата и носа си поставете намокрена кърпа или плат. Придвижвайте приведени.

- Ако горящата площ е малка, опитайте се сами да изгасите пожара, като използвате връхна дреха или сноп набързо начупени клони, с които удрийте пламъците. Ограничете пожара, като съберете сухите клони и листа по пътя на разпространение на горенето. Дрехите не се свалят - те поемат част от топлината.

- При действията си изхождайте от обстоятелството, че пожарът се разпространява по-бързо по посока на вятъра и по склон - от ниските части към върха.

- Оказвайте помощ и съдействие на гасаческите екипи при локализиране на пожарите и за евакуиране на хората и животните от района на пожара.

II. ПОЖАР В СГРАДА

Причина за възникване на пожар въщи, на работното място или друго закрито помещение в повечето случаи се дължи на нашата небрежност. Понякога е необходимо да направим съвсем малко, за да бъде избегнато най-лошото!

КАК ТРЯБВА ДА ДЕЙСТВАМЕ ПРИ ПОЖАР В СГРАДА?

- При пожар незабавно позвънете на **ТЕЛЕФОН 112**.
- Локален пожар в сграда може да се гаси с вода.
- **С вода не се гасят: електроуреди, инсталации под напрежение, бензин и нафта.**
  - При пожар в сграда изключете електричеството, затворете вратите и прозорците. Напуснете сградата като използвате стълбището, външни, стабилни стълби, балкони и др. Не използвайте асансьорите.
  - Съобщете на съседите за възникналия пожар.
  - При преминаване през задимено пространство поставете мокра кърпа на устата и носа, намокрете дрехите си, покрийте откритите части на тялото с мокри кърпи. Ако се запали част от облеклото ви, съблечете бързо горящата дреха, ако това е невъзможно загасете чрез обвиване с друга дреха или одеало.
  - Ако е невъзможно да излезете от сградата, най-добре е да влезете в банята. Уплътнете вратата с мокри кърпи или дрехи и пуснете душа. Обливайте се с вода, за да не прегрее организма. Опитайте се да сигнализирате за своето местонахождение.
  - Особено опасни, при горене на пластмаси, са токсичните газове. При тях се отделят фосген, циановодород, въглероден оксид и други съединения със силен токсичен ефект. След пребиваване в района на пожара трябва да преминете през медицински преглед.
  - При отравяне с въглероден оксид /СО/ пострадалите се изнасят на чист въздух, разхлабват се дрехите им и се оставят в покой. На пострадалите се дава топло мляко, минерална вода, разтвор на сода бикарбонат и се транспортират до болнично заведение.

ПРОМИШЛЕНИ ОТРОВИ

В промишлеността се използват и съхраняват големи количества химически вещества, които при определени обстоятелства - аварии или природни бедствия, могат да се превърнат в заплаха за здравето и за живота на хората. С цел недопускане на аварии се предприемат строги превантивни мерки, но ако възникнат, ще има незабавна реакция на специализираните органи за овладяване на обстановката и за ликвидиране на последиците. Въпреки това, необходимо е да знаем какви потенциално опасни обекти има в района, в който живеем и какво можем ние самите да направим в случай на тежка авария или на природно бедствие, вследствие на което е възможно да

има изтичане на отровни вещества.

НАЙ-ЧЕСТО СРЕЩАНИТЕ ПРОМИШЛЕНИ ОТРОВИ СА АМОНЯК И ХЛОР.

АМОНЯКЪТ е безцветен газ с остра задушлива миризма, два пъти по-лек от въздуха. Разтворим във вода. Парите на амоняка образуват бял облак, който се издига на височина до 20-30 м. Вследствие на поетата влага от въздуха облакът отново се спуска близо до земната повърхност. Разпространението на амонячния облак зависи от приземната метеорологична обстановка. Водните завеси по пътя на облака ограничават неговото разпространение. Амонякът засяга горните дихателни пътища, а в по-голяма концентрация - централната нервна система. Причинява задушаване, силни пристъпи на кашлица, болки в очите, зачервяване на кожата с поява на червени петна и мехури, виене на свят, болки в стомаха и повръщане. В случаи на тежки отравяния може да настъпи сърдечна слабост и смърт.

ХЛОРЪТ е силно отровен газ, с характерна остра, задушаваща миризма, има жълто-зелен цвят. Разтворим във вода. Бързо се изпарява и образува жълтозелен облак, който се движи близо до земната повърхност и се събира в ниските места и тунели. За ограничаване на замърсяването с хлор, мястото на теча се залива с вода, варно мляко, амонячна вода и се създават водни завеси, които намаляват разпространението на изпаренията. Предизвиква силно раздразнение на дихателните пътища, мъчителна кашлица, болки в гърдите, парене и съзене в очите, при съприкосновение предизвиква изгаряния по кожата. При високи концентрации може да причини оток на белите дробове и смърт.

ПРИ ПРОМИШЛЕНА АВАРИЯ И ИЗТИЧАНЕ НА АМОНЯК ИЛИ ХЛОР:

- При получаване на сигнал от органите на ПБЗН, запазете самообладание и предайте за опасността на хората, около вас.
- Ако сте въщи, затворете и уплътнете прозорците, вратите и отдушниците, закрепете към тях мокри одеала, завеси и др. При възможност, заемете горните етажи на сградата.
- Пригответе си намокрена марлена превръзка, кърпа или хавлия.
- Ако се намирате на открито, напуснете заразения район, като се движите перпендикулярно на посоката на вятъра.
- Ако сте в превозно средство, затворете прозорците, продължете по най-късия път и излезте извън заразения район.
- Помогнете на пострадалите. Изведете ги на чист въздух. Не правете

изкуствено дишане, освободете ги от стягащите дрехи. Препоръчително е на пострадалите да се даде топло мляко и минерална вода.

- При отравяне с амоняк се препоръчва чист въздух, вдишване на водна пара с прибавка на оцет или лимонтузу /в горещата вода се сипва оцет/. При поражение на кожата от амоняк, след измиването ѝ с чиста вода се прави компрес с 2-3% воден разтвор на оцетна, лимонена или винена киселина. Направете промивка на очите с вода, 0,5-1% разтвор на стипца или 2-3% разтвор на оцет .

- На пострадалите от хлор промийте очите, носа и устата с 2% разтвор на сода бикарбонат /1 чаена лъжичка в чаша вода/. Правят се кислородни инхалации. Прилага се вдишване на пари от смес на спирт, етер или амоняк, препоръчва се и вдишване на пулверизиран разтвор на сода бикарбонат. Пострадалите се изпращат в болнично заведение.

- При излизане от заразения район, махнете и проветрете дрехите си, преди да сте свалили индивидуалните средства за защита. Промийте устата и очите си, измийте тялото си с вода и сапун и облечете чисти дрехи.

- При завръщане по домовете и работните места /след отстраняване на аварията/ проветрете помещенията и избършете мебелите, пода и стените с влажна кърпа.

- Обработвайте хранителните продукти чрез обилно измиване и отстраняване на повърхностния слой. Плодовете и зеленчуците от дворовете ползвайте, ако има разрешение на компетентните органи.

- Не извеждайте на паша животните в заразените райони.

ЖИВАК.

Живакът е течен метал, изпарява се трудно, но парите му са изключително отровни. Внасянето на живак в жилищата е опасно. При продължително въздействие на парите на живака върху човешкия организъм, се уврежда предимно нервната система, отслабва паметта, появява се обща слабост, раздразнителност, главоболие и нарушен сън. Попадайки в организма чрез храна живакът и неговите съединения, засягат сърцето, червения костен мозък, кръвоносните съдове, черния дроб, далака, храносмилателната дейност, бъбреците и кожата.

АКО СЧУПИТЕ ТЕРМОМЕТЪР ИЛИ ПОРАДИ НЯКАКВА ДРУГА ПРИЧИНА РАЗПИЛЕЕТЕ ЖИВАК ТРЯБВА ДА ПРЕДПРИЕТЕ СЛЕДНИТЕ ЗАЩИТНИ МЕРКИ:

- Обадете се на **ТЕЛЕФОН 112**.

- Разпилян живак се събира с помпичка, лист от медно фолио, четка или прахосмукачка със задържащ филтър, който след това се обезврежда.

- Мястото с разпилян живак се обработва със **сяра на прах**. Отворете прозорците, за да се прочисти въздуха в помещението.

- Ако живакът е попаднал в тялото през устата, тя трябва да се изплакне добре с вода. При попадане на живак в очите те обилно се плискат с вода в продължение на 15 минути. **Трябва незабавно да се потърси лекарска помощ.**

- Ако децата са играли с "подвижните топчета", незабавно свалете замърсените дрехи, изкъпете децата обилно с вода и сапун.

- При вдишване на живачни пари пострадалият се извежда на чист въздух, и се оставя в покой.

- **При всички случаи на отравяния с живак и живачни съединения потърсете лекар-токсикол.**

ПРОПАН-БУТАН Представлява смес от летливи въглеводороди, газовете пропан C_3H_8 и бутан C_4H_{10} . Втечнява се при налягане 8 атмосфери /при температура 20-25 C° /. Намира широко промишлено и битово приложение като гориво. Получава се при преработка на нефта. Пропан-бутана няма мирис и е по-тежък от въздуха, затова се събира по подовете и по-ниски места, като мазета.

МЕТАН ($C H_4$) е основният компонент на природния газ, около 90 % от неговия обем. При стайна температура и нормално налягане, метана е газ по лек от въздуха, без цвят и мирис. Миризмата характерна за природния газ е изкуствена мярка за безопасност. Метанът е изключително запалим и може да образува взривоопасни смеси с въздуха. Метанът може да предизвика задушаване измествайки кислорода от въздуха в затворено пространство. Задушаване може да възникне, ако концентрацията на кислород спадне под 19,5%.

ВЪГЛЕРОДНИЯТ ОКСИД - CO (въглероден окис) е газ без цвят и мирис. Той е по-лек от въздуха. Във вода малко се разтваря, но не взаимодейства химически с нея. Не взаимодейства с киселини и основи, поради което спада към групата на неутралните оксиди. **Този газ се получава при недостиг на кислород при процеса горене.** Газът е силно токсичен, причинява задушаване и **може да причини смърт при вдишване.**

СЯРНА КИСЕЛИНА (H_2SO_4) е най-необходимото и многостранно използвано химично вещество в световен мащаб. Тя се използва в почти всички сектори на промишлеността. Концентрираната сярна киселина дими на

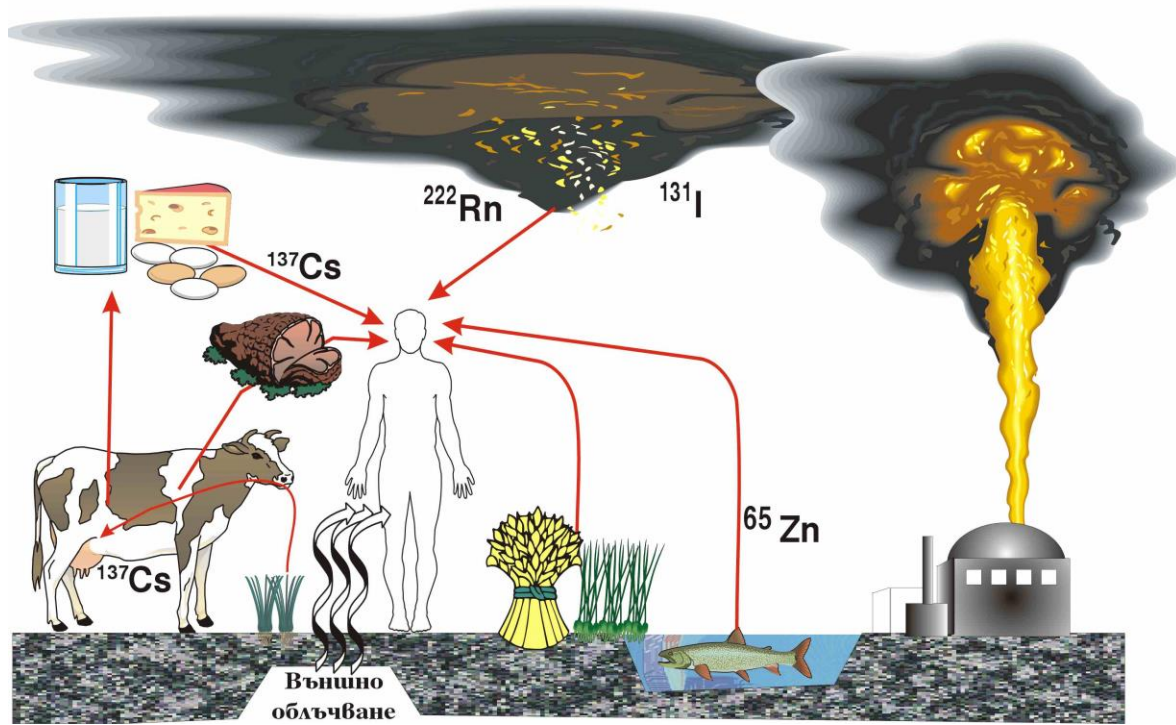
въздуха. По-опасна е от други киселини и причинява тежки изгаряния. При работа с нея, особено с по-концентрираните ѝ разтвори, трябва да се носи защитно облекло.

СОЛНАТА КИСЕЛИНА (HCL) не е самостоятелно химично съединение. Тя е воден разтвор на хлороводород. Наситеният разтвор на хлороводород съдържа около 43% HCl. Техническата солна киселина, която се използва в практиката е 37% разтвор на хлороводород . На въздуха тя дими поради отделяне на хлороводород (HCl -газ). Техническата солна киселина е оцветена жълто от примеси. Чистата солна киселина е безцветна течност с остра миризма на хлороводород. Солната киселина притежава силно разяждащо действие и е опасна. При работа с нея трябва да се носи защитно облекло.

ПОВИШЕНА РАДИОАКТИВНОСТ

Опасност от радиоактивно замърсяване може да възникне вследствие на радиационна авария, трансграничен пренос или при нарушаване мерките за безопасност при работа с източници на йонизиращи лъчения. Въпросите, свързани със сигурността на атомните централи, имат първостепенно значение. Извършва се непрекъснат радиационен контрол и се предприемат изключително строги превантивни мерки за недопускане на аварийна опасност от АЕЦ. Осъществява се обмен на информация чрез Международната агенция по атомна енергия /МААЕ/ към ООН, подписани са двустранни спогодби между съседни страни за уведомяване и оказване на помощ.

Вероятността за възникване на авария в атомна електроцентрала е сведена до възможния минимум. В подкрепа на сигурността е предвидена организация за реагиране в случай на авария. Разработени са планове и разчети и са предвидени средства за индивидуална защита. При радиационна обстановка хората може да получат облъчване от радиоактивното замърсяване: външно при престояване в замърсен район и вътрешно - чрез вдишване на радиоактивен въздух, както и чрез хранителни продукти и вода. При повишена радиоактивност съществува опасност за хората, но защитата от радиоактивно облъчване е възможна. Специализираните държавни органи предвиждат мерки за ограничаване на облъчването на населението, но за да можете да изпълнявате по-точно указанията при всяка конкретна ситуация е добре да имате предварителни познания.

МЕРКИ ЗА ЗАЩИТА И ПРАВИЛАТА ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРИ ПОВИШЕНА РАДИОАКТИВНОСТ

* Спазвайте лична хигиена:

Измивайте ръцете си старателно, особено преди хранене, къпете се всекидневно. Дишайте през носа, а при излизане през маска или навлажнена кърпа. При влизане в жилището трябва да събуете обувките и да свалите връхните дрехи, съхранявайте ги отделно.

* Не допускайте замърсяване на вашето жилище:

Децата остават вкъщи до изясняване на обстановката. Затворете прозорците и добре ги уплътнете, проветрявайте само при тихо време и то чрез прозорец, на който сте поставили в 3-4 пласта тензух или друго парче плат. Не метете и не тупайте, почиствайте ежедневно с влажна кърпа. При ползване на прахосмукачка, изходящата струя трябва да се филтрира допълнително през мокра кърпа. Изпирайте често дрехите и спалното бельо, не сушете на открито. Хранителните продукти съхранявайте в плътно затворени съдове, следете указанията и конкретните мерки за кулинарната им обработка.

* Когато сте на открито:

Не предприемайте излети и разходки сред природата. Ограничете пътуванията, особено по черни и прашни пътища. Необходимо е често да се мият улиците и тротоарите. Не метете двора, оросявайте със струя вода тревните площи и обливайте пътеките около къщата си. Не сядайте на тревата и другите зелени площи. Не се къпете в открити водоеми.

* Обработка на хранителни продукти и вода:

Не консумирайте хранителни продукти, за които е обявена временна забрана. За предпочитане е да използвате наличните консервирани и други трайни хранителни продукти. Ако се налага пренасяне на храни, поставете ги в найлонови торби. Запазването на хранителните продукти да става в мазета, затворени килери и ниши или в херметически затварящи се съдове. Обработвайте и пригответе храните в затворени помещения. Изключете от менюто си листниковите зеленчуци и млякото. Сравнително по-безопасни са оранжерийните плодове и зеленчуци, морковите, картофите, птичето и свинско месо, както и океанската риба. Използвайте сухото мляко за ежедневното меню на децата. Замърсените хранителни продукти, които не подлежат на термична обработка, консумирайте само след обилно измиване с вода и допълнително изкисване за 24 часа. При готвенето обезкостете и нарежете месото на парчета до 70 г., накиснете го във вода /1:4/ за 24 часа и изхвърлете водата. Сварете месото и изхвърлете първия бульон. Вода за питейни и домакински нужди да се взема само от закрити, контролирани и разрешени за ползване водоизточници. Препоръчително е децата да пият предимно минерална вода с ниско съдържание на радон.

* Мерки за опазване на животните и селскостопанската продукция:

През първия период на високо замърсяване, животните да не се извеждат от оборите, да се преустанови пашата, а храненето да става с навлажнен концентриран или с груби фуражи. Боксовете и другите закрити помещения да се измиват ежедневно с вода. Останалите на открито сено и други фуражи да се ползват след отстраняване на горния слой /10-15 см/. Добитите през периода фуражи да се складират за около 2 месеца. Реколтата да се събира във възможните най-късни агротехнически срокове. За намаляване степента на замърсеност на растителните суровини, спазвайте конкретните указания на компетентните органи за обработването на продуктите и сроковете за използването им.

Йодна профилактика на населението се провежда след решение на министъра на здравеопазването от компетентните органи.

КАТАСТРОФИ

Пътнотранспортните катастрофи са особена категория кризисни ситуации, които могат да причинят смъртта на много хора. За съжаление те са част от ежедневието ни и възможността човек да загине при катастрофа е много по-голяма, отколкото при природни бедствия.

Запомнете: Първите 5-6 минути са от решаващо значение за спасяване живота на пострадалите. Затова при автопроизшествие започнете със спасяването на хората! Обадете се на **ТЕЛЕФОН 112**, спрете преминаващите коли и поискайте помощ. Опитайте се да оцените състоянието на пострадалите и степенувайте по важност действията си.

ПРЕДИ ВСИЧКО УСТАНОВЕТЕ ДАЛИ ИМА:

- наличие на самостоятелно дишане;
- запазена сърдечна дейност;
- нараняване с обилно кръвотечение;
- счупени кости и признаци на други тежки увреждания. Ако обстоятелствата налагат, пренесете на безопасно място пострадалия, поставен върху твърда подложка /дъска/. Не допускайте при изнасяне на пострадалия от автомобила да бъде теглен за главата или крайниците, защото е възможно да му бъдат нанесени допълнителни и фатални за живота му травми. Ако поради опасност от пожар или по други съображения се налага да пренесете пострадалите на по-голямо разстояние, направете го много внимателно, пазете гръбнака и избягвайте резките движения.

ПРИ ЛИПСА НА ДИШАНЕ ОСИГУРЕТЕ СВОБОДЕН ДИХАТЕЛЕН ПЪТ ЧРЕЗ:

* Извиване на главата максимално назад /**внимание за счупени шийни прешлени**/.

* Отваряне на устата чрез повдигане и изтласкване на долната челюст напред с пръстите на двете ръце, а с палците упражнете натиск върху брадата на пострадалия.

* Огледайте устната кухина и при наличие на чужди тела или счупени зъби /протези и др./ и я почистете с пръст, увит с марля или с чиста кърпа. Ако

дишането не се възстанови, започнете незабавно изкуствено дишане по метода "уста в уста" или с апарат за изкуствено дишане с честота 16 - 18 пъти в минута.

ПРИ ЛИПСА НА СЪРДЕЧНА ДЕЙНОСТ:

Установете наличие или липса на пулс чрез притискане на "сънната" артерия по предно-страничната част на шията. При липса на пулсации, започнете незабавно външно притискане на сърцето, с честота 60-80 притискания в минута. Поставете дланта на едната си ръка върху долната трета на гръдната кост с пръсти, успоредни на ребрата на пострадалия и притискайте. Дланта на другата ръка поставете върху първата трета на гръдната кост за усиляване на натиска. Притискането се извършва с изправени в лактите ръце. При всеки натиск гръдният кош на пострадалия трябва да хлътва 3-5 см.

ПРИ ЛИПСА НА ДИШАНЕ И НА СЪРДЕЧНА ДЕЙНОСТ:

Когато спасителите са двама, единият коленичи отстрани до главата на пострадалия и извършва изкуствено дишане по метода "уста в уста" или с апарат за изкуствено дишане с честота 16-18 пъти в минута /на 5 притискания на сърцето - 1 вдъхване/, а вторият спасител извършва външно притискане на сърцето, като на всеки пет притискания спира, за да се извърши вдъхване на въздух. Когато спасителят е сам, извършва същите действия в следната последователност - на всеки 15 притискания на гръдната кост се правят по 2 последователни вдъхвания.

КРЪВОТЕЧЕНИЕ

При нараняване, съпроводено с обилно кръвотечение, незабавно трябва да се направи кръвоспиране:

- * Притискаме с пръстите на ръката наранения кръвоносен съд към подлежащата кост;

- * Пристягаме крайника /над раната/ с гумена тръба /Есмарх/, турникет или триъгълна кърпа. На превръзката поставете лист с точният час на манипулацията!

- * Компресивна стерилна превръзка - с бинт или стерилен превързочен пакет се прави стегната превръзка на раната.

- * При нараняване и изгаряне се правят сухи стерилни превръзки на раната с помощта на бинт или триъгълни кърпи. При навяхване, изкълчване, счупване не се допускат опити за наместване на увредения крайник. При увреждане на костно-ставния апарат крайникът се обездвижва с надувни /телени/ шини или с подръчни средства - дъски, чадъри и др. Основно

изискване е да се обездвижат най-малко две съседни на увреждането стави. Във всички случаи, когато пострадалият е в състояние на безсъзнание, но има запазени дишане и сърдечна дейност, е необходимо да се постави в странично стабилно положение.